

Sygn. akt II AKa 81/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lipca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSA – Grzegorz Salamon

Sędziowie: SA – Adam Wrzosek

SO (del.) – Przemysław Filipkowski (spr.)

Protokolant: – sekr. sąd. Olaf Artymiuk

przy udziale prokuratora Jacka Pergałowskiego

po rozpoznaniu w dniu 8 lipca 2019 r.

sprawy W. S. (1)

w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę za internowanie

na skutek apelacji, wniesionej przez pełnomocnika

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 27 grudnia 2018 r. sygn. akt XII Ko 41/18

I. zmienia wyrok odnośnie zadośćuczynienia w zaskarżonej części tj. w punkcie II w ten sposób, że dodatkowo zasądza od Skarbu Państwa na rzecz W. S. (1) tytułem zadośćuczynienia kwotę 60.000 / sześćdziesiąt tysięcy/ zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;

II. uchyla wyrok odnośnie zawartego w punkcie II rozstrzygnięcia w przedmiocie odszkodowania i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania;

III. utrzymuje w mocy wyrok w pozostałej zaskarżonej części;

IV. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz W. S. (1) kwotę 295,20 /dwieście dziewięćdziesiąt pięć i 20/100/ zł tytułem zwrotu kosztów udziału pełnomocnika w postępowaniu odwoławczym;

V. wydatkami za postępowanie odwoławcze obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem sygn. XII Ko 41/18 z dnia 27.12.2018 r. :

I/ zasądził od Skarbu Państwa na rzecz W. S. (1) kwotę 120.000 zł, w tym kwotę 25.000 zł wypłaconą na mocy wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 04.06.2009 r. sygn. VIII Ko 258/08, tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od kwoty 95.000 zł od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;

II/ w pozostałym zakresie wnioszek oddalił;

III/ kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Powyższy wyrok został zaskarżony w części oddalającej wniosek na korzyść wnioskodawcy przez **pełnomocnika**, który zarzucił:

1/ obrazę przepisów procesowych, mających wpływ na treść orzeczenia tj.:

a/ art. 7 kpk w zw. z art. 410 kpk, polegającą na dowolnej, a nie swobodnej ocenie materiału dowodowego sprzecznej z zasadami logicznego myślenia przez przyjęcie, że „zaprzestanie pracy przez wnioskodawcę nie pozostaje w żadnym związku z faktem jego internowania. Z powodu licznych internowań i aresztowań oraz konfiskaty sprzętu i wydawnictw nastąpiło ograniczenie działalności Oficyny (...), co wiązało się z ogólną sytuacją polityczną” oraz w stwierdzeniu „odnośnie zatrudnienia w Biurze Krajowej Komisji Koordynacyjnej (...) Zrzeszenia (...), podkreślić należy, że zostało ono zdelegalizowane wraz z wprowadzeniem stanu wojennego. W. S. (1) nie poniósł zatem żadnej szkody majątkowej”;

b/ art. 552 § 1 kpk poprzez naruszenie zasad ustalenia wysokości należnego zadośćuczynienia i w konsekwencji zasądzenie nieadekwatnej i zbyt niskiej kwoty zadośćuczynienia w stosunku do krzywdy doznanej przez wnioskodawcę wskutek zastosowania wobec niego decyzji o internowaniu;

c/ art. 552 § 1 kpk w zw. z art. 558 kpk poprzez oddalenie wniosku o zasądzenie odszkodowania, które to było efektem ustaleń faktycznych niemających potwierdzenia w przeprowadzonych dowodach;

2/ w konsekwencji powyższego błędne ustalenie stanu faktycznego, polegające na ustaleniu, że:

a/ zasądzona tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę kwota 120.000 zł jest odpowiednia i stanowi przybliżony ekwiwalent cierpień,

b/ wnioskodawca nie poniósł szkody materialnej /zarobków z tytułu wykonywanej pracy/ pozostającej w bezpośrednim związku przyczynowym z bezprawnym internowaniem, co miało wpływ na treść orzeczenia;

3/ następstwem powyższego błędną wykładnię prawa materialnego tj.:

a/ art. 8 ust. 1 i 3 ustawy z 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 552 kpk oraz art. 445 § 1 kc i art. 448 kc poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że zasądzona kwota 120.000 zł jest adekwatną rekompensatą za krzywdy, których doznał skarżący w związku z pozbawieniem go wolności na mocy decyzji o internowaniu,

b/ art. 8 ust. 1 i 3 ustawy z 23.02.1991 r. w zw. z art. 361 kc, art. 444 kc i art. 445 § 1 kc w zw. z art. 552 kpk poprzez zasądzenie tytułem zadośćuczynienia kwoty w sposób niewspółmiernie niskiej wobec rozmiarów krzywdy oraz nieuwzględnienie przy obliczaniu należnego odszkodowania wysokości szkody, jaką poniósł wnioskodawca, tj. oddalenie wniosku o odszkodowanie w wysokości 164.908,83 zł za wynagrodzenie uzyskiwane w 2 zakładach pracy,

c/ art. 8 ust. 1 i 3 ustawy z 23.02.1991 r. w zw. z art. 552 kpk w zw. z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 Konstytucji poprzez zróżnicowanie podmiotów prawa charakteryzujących się wspólną istotną cechą, co prowadzi do odstępstwa od zasady równości, co przejawia się w zasądzeniu zadośćuczynienia w kwocie 120.000 zł za prawie 12 miesięcy pozbawienia wolności, podczas gdy w innych wyrokach zasądzono 350.000 zł za pobyt w areszcie trwający 3,5 miesiąca,

d/ art. 8 ust. 1a ustawy z 23.02.1991 r. w zw. z art. 77 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 41 ust. 5 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 2 oraz art. 64 ust. 3 w zw. z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP poprzez nie zasądzenie odszkodowania na rzecz wnioskodawcy.

W konkluzji pełnomocnik wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku oraz zasądzenie na rzecz wnioskodawcy: 1/ kwoty 954.293,66 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z odsetkami ustawowymi od daty prawomocności do dnia zapłaty; 2/ kwoty 164.908,83 zł tytułem odszkodowania wraz z odsetkami ustawowymi od daty prawomocności do dnia

zapłaty; 3/ kosztów postępowania przez Sądem Apelacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Jako wniosek ewentualny skarżący sformułował wniosek o uchylenie wyroku Sądu I instancji i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pełnomocnika okazała się częściowo zasadna i wobec tego doprowadziła do zmiany zaskarżonego wyroku odnośnie zadośćuczynienia oraz do jego uchylenia odnośnie odszkodowania .

Zauważyć należy, że W. S. był internowany w okresie od 13.12.1981 r. do 16.11.1982 r. oraz ostatecznie domagał się z odsetkami kwot 954.293,66 zł tytułem zadośćuczynienia i 164.908,83 zł tytułem odszkodowania. Jako podstawę wyliczenia zadośćuczynienia wskazał sumę 85.715 zł za miesiąc pozbawienia wolności jako tożsamą z wysokością przeliczoną na każdy miesiąc kwoty 300.000 zł przyznanej w 2010 r. sędzi niesłusznie pozbawionej wolności przez 3,5 miesiąca /k.89-90/. Takie wyliczenie uznać trzeba za błędne, ponieważ każda sprawa winna być oceniana indywidualnie z uwzględnieniem występujących szczególnych okoliczności. Internowanie wnioskodawcy nie jest wprost porównywalne z powołaną jako podstawa wyliczenia sprawą, gdyż dotyczy innego okresu czasu, osoby pełniącej służbę i znajdującej się w wyjątkowej sytuacji, która jako sędzia – sprawująca wymiar sprawiedliwości w demokratycznym państwie - została osadzona w areszcie, czym podważono jej dobre imię. Nadto przyznawana kwota nie stanowi wprost przeliczenia sumy określonej za miesiąc izolacji i pomnożonej przez ilość miesięcy, ale wraz z długotrwałością niesłusznego pozbawienia wolności doznawane dolegliwości ulegają zwiększeniu.

Pojęcie sumy odpowiedniej dotyczącej zadośćuczynienia ma charakter nieokreślony. Niemniej w doktrynie i judykaturze wskazane zostały kryteria, którymi należy kierować się przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia. Zadośćuczynienie ma mieć przede wszystkim charakter kompensacyjny, wobec czego jego wysokość nie może stanowić zapłaty symbolicznej, lecz musi przedstawiać jakąś ekonomiczną wartość. Jednocześnie wartość ta nie może być nadmierna w stosunku do doznanej krzywdy, ale musi być stosownie do art. 445 § 1 kc „odpowiednia” w tym znaczeniu, że powinna być – przy uwzględnieniu krzywdy poszkodowanego - utrzymana w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa, nie może prowadzić do nadmiernego bogacenia się. Natomiast kryterium przeciętnej stopy życiowej społeczeństwa ma znaczenie pomocnicze /vide np. postanowienie Sądu Najwyższego z 22.01.2015 r. III KK 252/14, Legalis; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 07.09.2018 r. II AKa 297/18, Legalis/.

Wysokość zadośćuczynienia zależy w szczególności od długości okresu, w ciągu którego wnioskodawca był niesłusznie pozbawiony wolności. Kolejnymi przesłankami są warunki pobytu w areszcie, możliwość korzystania z opieki medycznej i psychologicznej, możliwość utrzymywania kontaktu z rodziną, kwestia, czy stosowano wobec osoby pozbawionej wolności w sposób bezprawny przemoc, a także wpływ izolacji na życie i zdrowie osoby bezprawnie pozbawionej wolności przy uwzględnieniu jej zawodowej i społecznej roli /porównaj np. wyrok Sądu Najwyższego z 20.10.2011 r. IV KK 137/11, OSNKW 2011/11 poz. 105; postanowienie Sądu Najwyższego z 20.02.2014 r. V KK 379/13, Legalis; wyrok Sądu Najwyższego z 12.02.2014 r. IV KK 151/13, Legalis; wyrok Sądu Najwyższego z 10.12.2015 r. II KK 275/15, Legalis; postanowienie Sądu Najwyższego z 16.05.2018 r. V KK 39/18, Legalis/.

Apelacja jest częściowo zasadna odnośnie orzeczonej kwoty zadośćuczynienia.

Argumentacja Sądu I instancji odnośnie przyznania na rzecz W. S. kwoty 120.000 zł tytułem zadośćuczynienia nie jest w pełni przekonująca. Sąd Okręgowy nie nadał właściwego znaczenia negatywnym przeżyciom i wielkości doznanej psychicznej krzywdy w kontekście roli społecznej pełnionej przez wnioskodawcę. Niewątpliwie wnioskodawca doznał znacznej i niewymiernej krzywdy jako osoba niesłusznie i bezprawnie represjonowana w okresie stanu wojennego za swoją działalność społeczną i polityczną. Nie zakwestionowano przy tym prawdziwości jego zeznań. Jego cierpienia przekraczały doznania innych osadzonych, skoro po zatrzymaniu na komendzie ubrany po cywilnemu funkcjonariusz

przystawił mu pistolet do głowy i mówił o rozstrzelaniu, co wnioskodawca jednoznacznie odebrał jako realną groźbę pozbawienia życia. Nadto W. S. po internowaniu przebywał przez 3 dni w szpitalu z uwagi na wyczerpanie organizmu i leczył się w powodu grzybicy. W jednostce penitencjarnej miał wziąć ślub, ale przed jego terminem go zwolniono. Uwzględnić także trzeba długotrwałość izolacji trwającej ponad 11 miesięcy i trudne warunki panujące podczas osadzenia. Nie można pominąć, iż internowanie było celową, zaplanowaną represją ze strony ówczesnych władz państwowych za działalność na rzecz wolności i demokracji, a nie skutkiem przypadkowego błędu czy nadużycia funkcjonariusza. Konieczność ochrony praw i wolności obywatelskich, godności człowieka i poczucie sprawiedliwości społecznej przy aktualnych realiach gospodarczych i społecznych przemawiają za potrzebą zwiększenia wymiaru rekompensaty. Skuteczny jest w tej sytuacji zarzut naruszenia art. 445 § 1 i 2 kc, dotyczący odpowiedniej rekompensaty pieniężnej za doznaną krzywdę, i obrazy art. 448 kc, za naruszenie dóbr osobistych w postaci godności i prawa do intymności – w zw. z art. 8 ust. 1 i 3 ustawy z 23.02.1991 r. Za niezasadny uznać trzeba zarzut naruszenia art. 552 § 1 kpk, który dotyczy innej sytuacji – skazanego, który w wyniku wznowienia postępowania lub kasacji został uniewinniony lub skazany na łagodniejszą karę. Z oczywistych względów wnioskodawca nie był skazany ani nie został potem uniewinniony lub skazany na łagodniejszą karę. Nadto przepis ten ani § 2-4 art. 552 kpk nie zawierają kryteriów decydujących o wysokości przyznawanego zadośćuczynienia i nie mogły zostać naruszone. Art. 558 kpk odsyła zaś do stosowania przepisów kodeksu postępowania cywilnego w kwestiach nieuregulowanych w kodeksie postępowania karnego, co nie jest podważane przez Sąd Okręgowy. Chybione są zarzuty obrazy art. 361 kc i art. 444 kc, które dotyczą związku przyczynowego i zakresu naprawienia szkody, a nie wysokości zadośćuczynienia. Dodatkowo nie doszło do naruszenia art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 Konstytucji poprzez zróżnicowanie podmiotów prawa charakteryzujących się wspólną istotną cechą i odstępstwo od zasady równości, ponieważ nie wykazano, aby sytuacja i przeżycia wnioskodawcy podczas internowania były tożsame z takimi okolicznościami dotyczącymi innych osób, na rzecz których zasądzano zadośćuczynienia. Nieporównywalne z niniejszą są sprawy o zadośćuczynienie za wymierzenie kary porządkowej 5 dni pozbawienia wolności, zatrzymanie czy aresztowanie innych uprawnionych w odmiennych okolicznościach oraz nie w stanie wojennym. Podkreślić należy, że każda sprawa dotycząca internowania czy innego niesłusznego pozbawienia wolności posiada swoją specyfikę, która nakazuje odrębnie oceniać doznaną krzywdę.

Reasumując, Sąd Odwoławczy częściowo uwzględnił apelację i uznał, że należy dodatkowo zasądzić od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy tytułem zadośćuczynienia kwotę 60.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami, która wraz z prawomocnie zasądzoną już sumą 120.000 zł – tj. łącznie 180.000 zł – będzie stanowiła kwotę odpowiednią do jego przeżyć i cierpień. Natomiast brak było podstaw do przyznania zadośćuczynienia w wyższej wysokości i w pozostałej części apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Odnośnie odszkodowania Sąd Okręgowy nie podważył zeznań W. S., a wręcz przeciwnie uznał je za wiarygodne. Wobec tego uznano za udowodnione, że wnioskodawca pracował na pół etatu w Biurze Krajowej Komisji Koordynacyjnej (...) Zrzeszenia (...), gdzie zarabiał 1350 zł miesięcznie, oraz w (...) Oficynie (...), gdzie osiągał dochód 16.000 zł miesięcznie. Wynagrodzenie uzyskiwane w (...) potwierdza oświadczenie M. C. /k. 13/. Wedle wnioskodawcy, zarabiał 225,6 % ówczesnej średniej krajowej wynoszącej 7689 zł. Przy 225,6 % średniej krajowej w wysokości 9636,52 zł miesięcznie w 2017 r. suma średniej za 11 miesięcy i 4 dni ma wynosić 107.089,71 zł /k.91 i 112/, czyli faktycznie 106.001,72 zł plus za 4 dni 1284,87 zł, co czyni łącznie sumę 107.286,59 zł. Ponadto ustalono, że po okresie internowania W. S. nie mógł znaleźć zatrudnienia przez czas 6 miesięcy do czerwca 1983 r. Za ten okres wyliczona suma utraconych dochodów to 57.819,12 zł /k.93/.

Stosownie do orzeczenia Terenowej Komisji Odwoławczej ds. Pracy dla D. (...) z 30.09.1982 r. /k. 5-6/, wnioskodawca od chwili internowania nie mógł świadczyć pracy w (...) Zrzeszeniu (...) i przyznano mu wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy. Orzeczenie to zostało zmienione dnia 14.01.1983 r. przez Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń w W. i wypowiedzenie umowy o pracę uznano za skuteczne, a jako przyczynę wskazano likwidację miejsca pracy /k. 7-8 odwołanie MN, (...), k. 9-10 pismo Ministerstwa Sprawiedliwości/. Stosownie do stanowiska pełnomocnika, (...) Zrzeszenie (...) miało zostać rozwiązane w dniu 05.01.1982 r. i dopiero dnia 14.01.1982 r. powołano Komisję Likwidacyjną, która miała regulować stosunki pracy z pracownikami, a więc w chwili internowania wnioskodawcy

zatrudniającego go zakład pracy miał dalej istnieć. Sąd I instancji nie poczynił jednak żadnych ustaleń w tej kwestii i nie wiadomo, czy tak faktycznie było, a jeśli tak, dlaczego nie wypłacono W. S. wynagrodzenia.

Wnioskodawca podał, że podczas internowania nie otrzymywał tego wynagrodzenia. W tej sytuacji konieczne jest ustalenie, czy brak dochodów wynikał z internowania, czy wyłącznie z innych działań władz państwowych, które dokonały likwidacji (...). Dopiero to pozwoli na prawidłową ocenę istnienia bądź nie związku przyczynowego pomiędzy internowaniem, a utratą dochodów w (...). Niezbędne wydaje się uzyskanie odpowiednich dokumentów lub przesłuchanie świadków, co umożliwi wyjaśnienie tych okoliczności.

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ustalono także, że „liczne internowania i aresztowania oraz konfiskata sprzętu i wydawnictw”, stanowiły przyczyny, dla których Oficyna (...) ograniczyła działalność /str. 7 uzasadnienia wyroku/. Takie ustalenie z pewnością obejmuje internowanie wnioskodawcy jako pracownika tej oficyny wydawniczej. Nadto opisane przyczyny mają uzasadniać zaprzestanie pracy przez wnioskodawcę, czyli niewypłacenie mu wynagrodzenia. Powyższe wskazuje na faktyczne przyjęcie przez Sąd I instancji, iż internowanie wnioskodawcy doprowadziło do utraty przez niego wynagrodzenia, co stoi w sprzeczności z równoczesnym stwierdzeniem, że „zaprzestanie pracy przez wnioskodawcę nie pozostaje w żadnym związku z faktem jego internowania”. W tej części uzasadnienie jest więc niezrozumiałe i nie tłumaczy, dlaczego oddalono roszczenie o odszkodowanie. Nie wykazano przy tym, aby W. S. nie zamierzał kontynuować swojego zatrudnienia i tak by się nie stało w przypadku niezastosowania internowania.

Powyższe wskazuje na zasadność zarzutu obrazy art. 7 kpk w zw. z art. 410 kpk, polegającej na dowolnej i sprzecznej z zasadami prawidłowego rozumowania ocenie materiału dowodowego, który dodatkowo jest niekompletny. Ma to oczywisty wpływ na zakwestionowane w apelacji ustalenie, że wnioskodawca nie poniósł szkody materialnej. Prowadzi do niezbędności uzupełnienia i ponownego przeprowadzenia postępowania dowodowego odnośnie odszkodowania w całości, co zgodnie z art. 437 § 2 kpk nakazywało uchylenie wyroku w tej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Natomiast naruszenie art. 8 ust. 1a ustawy z 23.02.1991 r. i przepisów Konstytucji RP ma być skutkiem wadliwej oceny dowodów i w rezultacie błędnego ustalenia faktycznego, a zatem jest wtórne do tych zarzutów.

Przyznano na rzecz wnioskodawcy zwrot kosztów udziału pełnomocnika w postępowaniu odwoławczym na mocy § 11 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie. Wydatkami za postępowanie odwoławcze obciążono Skarb Państwa na podstawie art. 554 § 4 kpk.

Z tych powodów orzeczono, jak w wyroku.